

Korzystanie z informacji dostępnych w Internecie z zakresu zdrowia i choroby przez osoby chore na alergię dróg oddechowych i astmę

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Wstęp: Świadomość pacjentów z zakresu medycyny, szczególnie tych przewlekle chorych, coraz częściej kształtowana jest przez informacje zamieszczone w wirtualnej rzeczywistości. W Polsce Internet jest najczęściej wybieranym źródłem informacji o zdrowiu. Wyniki badań opinii publicznej wskazują, że 88% internautów korzysta z serwisów o zdrowiu w sytuacjach, kiedy potrzebuje uzyskać informacje na temat zdrowia lub choroby. Lekarze oraz inni pracownicy systemu ochrony zdrowia są dopiero drugim po Internecie źródłem informacji medycznej (73%).

Cel: Rozprawa służy głównie ocenie zjawiska korzystania z Internetu do celów zdrowotnych przez pacjentów w terapii chorób przewlekłych na przykładzie chorób alergicznych dróg oddechowych i/lub astmy.

Metodologia: Praca oparta jest na czterech niezależnych badaniach dotyczących omawianej problematyki, które prezentowane są w kolejności ustalonej na podstawie szczegółowości zakresu tematu.

Pierwsze badanie zostało zrealizowane techniką jakościowych, pogłębionych wywiadów indywidualnych (n = 20, osoby w wieku 20–44 lat).

Drugie badanie miało charakter kwestionariuszowy. Grupę docelową (n = 1720) stanowili mieszkańcy województwa mazowieckiego w wieku 20–44 lat.

Trzecie badanie obejmuje analizę porównawczą dwóch niezależnych wywiadów kwestionariuszowych: pierwszy (zwany dalej Badaniem A) został przeprowadzony na obszarze województwa mazowieckiego, a grupa docelowa składała się z osób w wieku 20–44 lat (n = 1720). Do niniejszej analizy wylosowano (dóbr losowy prosty w podgrupach wieku i płci) 51 respondentów, odpowiadających strukturą płci i wieku grupie badanej z drugiego wywiadu

(zwanego dalej Badaniem B) zrealizowanego w poradni alergologicznej w Samodzielnym Publicznym Centralnym Szpitalu Klinicznym przy ul. Banacha w Warszawie. Grupę docelową stanowili pacjenci chorzy na astmę i/lub alergię dróg oddechowych zgłaszający się na kontrolne wizyty do lekarza alergologa i/lub pacjenci poddawani testom skórnym bądź odczulaniu (n = 59).

Badanie czwarte zostało przeprowadzone z wykorzystaniem wyników zgromadzonych w ramach projektu *Epidemiologia Chorób Alergicznych w Polsce* (ECAP, www.ecap.pl). Badanie kwestionariuszowe uzupełniono o część ambulatoryjną. W analizie uwzględniono pytania kwestionariuszowe dotyczące medycyny alternatywnej, które zadano 4671 respondentom w wieku 20–44 lat.

Analizy statystycznej w badaniach ilościowych dokonano za pomocą testu chi kwadrat Pearsona. Za istotne statystycznie uznano różnice $p < 0,05$.

Wyniki: W badaniu jakościowym głównym motywem korzystania z informacji związanych ze zdrowiem w zasobach Internetu są: ciekawość, obawy związane z chorobą, chęć poszerzenia wiedzy lub szeroki i szybki dostęp do sieci. Respondenci poszukują tych informacji szczególnie w sytuacji, kiedy przekazane przez lekarza treści i terminy medyczne nie są dla nich zrozumiałe, a także gdy zaleci on nieskuteczną terapię. Co piąty respondent przyznał, że dzięki pozyskanym informacjom z sieci poprawnie zdiagnozował u siebie lub u bliskiej osoby chorobę, którą później potwierdził specjalista.

W badaniu kwestionariuszowym zrealizowanym na grupie 1720 mieszkańców województwa mazowieckiego wykazano istotną statystycznie zależność między większą częstością poszukiwania w Internecie informacji na temat zdrowia lub choroby a występowaniem kiedykolwiek objawów chorób alergicznych ($p < 0,001$) oraz deklaracją chorowania kiedykolwiek na jakieś choroby alergiczne górnych dróg oddechowych ($p < 0,01$). Respondenci, którzy mieli rozpoznaną przez lekarza astmę, rzadziej poszukiwali w Internecie opinii o placówkach ochrony zdrowia niż osoby deklarujące astmę niepotwierdzoną przez lekarza ($p < 0,05$). Te ostatnie częściej korzystały z Internetu, poszukując informacji na temat zdrowia w zakresie potrzeb swoich lub członka rodziny niż osoby, u których astma została potwierdzona przez lekarza ($p < 0,05$). Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni korzystają z Internetu przy wyszukiwaniu informacji na temat zdrowia lub choroby ($p < 0,001$).

W badaniu porównującym zachowania osób chorych na alergię dróg oddechowych i/lub astmę z populacją ogólną wykazano, że w grupie chorych na alergię i/lub astmę 97% osób

zdeklarowało, iż korzystało z Internetu przy wyszukiwaniu informacji na temat swojego zdrowia, ochrony zdrowia lub usług medycznych, natomiast w populacji ogólnej – odpowiednio ponad 92% (NS). W obydwu grupach ponad 74% ankietowanych poszukuje w Internecie informacji o konkretnej chorobie ($p > 0,05$). Informacji o sposobach radzenia sobie z podobnymi problemami zdrowotnymi przez innych ludzi szuka odpowiednio 33% (chorzy na alergię i/lub astmę) oraz 20% (populacja ogółem) respondentów ($p > 0,05$). O różnych metodach leczenia danego schorzenia dowiaduje się z sieci odpowiednio 51 i 40% osób ($p > 0,05$). W obydwu grupach co drugi respondent często sprawdza w Internecie informacje na temat zdrowia w sytuacji, kiedy źle się czuje lub jest chory. Odpowiednio 42% (chorzy na alergię i/lub astmę) oraz 35% badanych (populacja ogółem) zadeklarowało, że większość informacji na temat zdrowia publikowanych w Internecie nie jest dla nich wiarygodna ($p > 0,05$). W sieci diagnozę lekarską weryfikuje odpowiednio 79% (chorzy na alergię i/lub astmę) i 60% respondentów (populacja ogółem, $p < 0,05$), natomiast u specjalistów medycyny alternatywnej (np. medycyna chińska, ziołarstwo) – w obydwu grupach blisko po 10% respondentów.

W badaniu ECAP (w części kwestionariuszowej) wykazano istotną statystycznie zależność między korzystaniem kiedykolwiek z różnych metod medycyny alternatywnej a deklaracją przez respondentów występowania objawów alergicznych ($p < 0,001$). W grupie osób z rozpoznaną w badaniu lekarskim jakąkolwiek postacią astmy lub alergicznego nieżytu nosa (ANN) nie wykazano istotnej statystycznie zależności w zakresie stosowania medycyny alternatywnej.

Wnioski:

1. Występowanie objawów alergii wpływa na częstość poszukiwania w Internecie informacji na temat zdrowia respondenta lub innego członka rodziny, a także informacji dotyczących ochrony zdrowia lub usług medycznych.
2. Osoby z astmą potwierdzoną przez lekarza rzadziej poszukują w Internecie opinii o placówkach ochrony zdrowia niż osoby deklarujące astmę niepotwierdzoną przez lekarza.
3. Osoby, które deklarują astmę (niepotwierdzoną przez lekarza) częściej szukają w sieci informacji na temat zdrowia i choroby niż osoby z astmą potwierdzoną w badaniu lekarskim.
4. Informacji medycznej w Internecie częściej poszukują kobiety oraz osoby z niższym statusem ekonomicznym.

5. Liczba osób wykorzystujących Internet do celów zdrowotnych jest bardzo wysoka zarówno w populacji ogólnej, jak i w grupie chorych przewlekle. W obydwu grupach dominuje przekonanie, że większość informacji na temat zdrowia publikowanych w Internecie nie jest wiarygodna.
6. W obydwu grupach badawczych najczęstszymi motywami poszukiwania informacji zdrowotnej w sieci są: chęć poznania opinii o lekarzu, do którego respondent ma zamiar się udać, oraz potrzeba samoleczenia w związku ze złym samopoczuciem, chorobą lub dolegliwością.
7. W obydwu grupach badawczych respondenci najczęściej poszukują w sieci informacji o: konkretnej chorobie, różnych metodach leczenia danego schorzenia, konkretnym leku oraz opinii o lekarzach.
8. W obydwu grupach badawczych diagnozę lekarza i jego zalecenia najczęściej respondenci weryfikują w rozmowach z przyjaciółmi. W Internecie poprawność diagnozy lekarskiej częściej sprawdzają chorzy na alergię i/lub astmę niż osoby nie deklarujące tych schorzeń.
9. W grupie chorych na alergię i/lub astmę co trzecia osoba zadeklarowała, że w przypadku dolegliwości zdrowotnych korzysta z portali społecznościowych, by uzyskać dodatkowe informacje na temat choroby i/lub sposobów leczenia, natomiast co ósmy respondent przyznał, że na tych portalach dzieli się swoimi doświadczeniami związanymi ze zdrowiem i leczeniem.
10. Badanie wykazało istotną zależność między deklarowanymi przez respondentów objawami chorób alergicznych i astmy a większą częstością korzystania z medycyny alternatywnej. Jednak kliniczne zdiagnozowanie choroby alergicznej lub astmy nie ma wpływu na częstość stosowania medycyny alternatywnej.
11. Korzystanie z medycyny alternatywnej jest wyższe w grupie kobiet. Ponadto w tej grupie istnieje dodatkowo zależność między starszym wiekiem a korzystaniem kiedykolwiek z niekonwencjonalnych metod leczenia.
12. Istnieje współzależność między pozyskiwaniem informacji zdrowotnej w Internecie a poszukiwaniem alternatywnych metod leczenia. Osoby chore na alergię dróg oddechowych i/lub astmę uzyskane przez lekarza informacje poddają weryfikacji w sieci oraz u specjalistów medycyny alternatywnej. Poszukują one w sieci również informacji dotyczących niekonwencjonalnych sposobów leczenia, co sugeruje, że informacje uzyskiwane w Internecie mogą wpływać na modyfikację przez pacjenta procesu terapeutycznego.

13. Konieczne jest opracowanie nowych rozwiązań i standardów zapewniających wysoką jakość i rzetelność informacji zdrowotnych dostępnych w sieci, m.in. utworzenie profesjonalnych portali z recenzowanymi tekstami, które tak jak encyklopedia, dostarczają użytkownikom Internetu poprawnych informacji o interesującym ich problemie.